

ZARASŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS TARYBA

SPRENDIMAS DĖL ZARASŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS 2024 M. VISUOMENĖS SVEIKATOS RĖMIMO SPECIALIOSIOS PROGRAMOS PATVIRTINIMO

2024 m. sausio 25 d. Nr. T-13
Zarasai

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 6 straipsnio 18 punktu, Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymo 63 straipsnio 5 punktu, atsižvelgdama į Zarasų rajono savivaldybės bendruomenės sveikatos tarybos 2024 m. sausio 4 d. posėdžio protokolą Nr. L(9.45)-2, Zarasų rajono savivaldybės taryba **n u s p r e n d ž i a**:

Patvirtinti Zarasų rajono savivaldybės 2024 m. visuomenės sveikatos rėmimo specialiąją programą (pridedama).

Sprendimas skelbiamas Teisės aktų registre.

Savivaldybės merė

Nijolė Guobienė

PATVIRTINTA
Zarasų rajono savivaldybės tarybos
2024 m. sausio 25 d.
sprendimu Nr. T-13

ZARASŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS 2024 M. VISUOMENĖS SVEIKATOS RĖMIMO SPECIALIOJI PROGRAMA

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Zarasų rajono savivaldybės 2024 m. visuomenės sveikatos rėmimo specialioji programa (toliau – Programa) nustato Programos tikslą, uždavinius, priemones, prioritetines sritis, programos įgyvendinimo tvarką, lėšų šaltinius ir jų naudojimo tvarką.

2. Programa parengta atsižvelgiant į Lietuvos sveikatos 2014–2025 metų programą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Seimo 2014 m. birželio 26 d. nutarimu Nr. XII-964 „Dėl Lietuvos sveikatos 2014–2025 metų programos patvirtinimo“, kurios pagrindinis tikslas – pasiekti, kad 2025 m. šalies gyventojai būtų sveikesni ir pailgėtų jų gyvenimo trukmė, pagerėtų gyventojų sveikata ir sumažėtų sveikatos netolygumai bei Zarasų rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos 2021 m. ataskaitos duomenis.

3. Programą tvirtina Zarasų rajono savivaldybės taryba.

II SKYRIUS SITUACIJOS ANALIZĖ

4. Pasaulinės sveikatos organizacijos duomenimis, visuomenės sveikatos būklę lemia: 50 proc. žmonių gyvensena, 20 proc. juos supanti aplinka, 20 proc. genetinis paveldimumas ir 10 proc. sveikatos priežiūros tarnybų veikla. Didelę įtaką sveikatos būklei taip pat turi socialinė, ekonominė, demografinė situacija.

5. Remiantis Zarasų rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos duomenimis, Zarasų rajono socialinė-ekonominė situacija, lyginant su Lietuvos situacija, nėra labai palanki: mažos gyventojų pajamos, didėja ilgalaikio nedarbo lygis. Zarasų rajone 2021 m. ilgalaikio nedarbo lygis buvo 8,1 proc. ir šiuo atžvilgiu viršijo šalies rodiklį, kuris buvo 5,0 proc. Ilgalaikio nedarbo lygis 2021 m. taip pat yra didesnis už Lietuvos vidurkį.

Oficialiosios statistikos portalo duomenimis, Zarasų rajono savivaldybėje 2021 metų pradžioje buvo 14 638 nuolatiniai gyventojai, 2020 metais – 14 915 gyventojų ir tai yra 277 asmenimis mažiau. Vyrų gyvena nežymiai mažiau nei moterų, t. y. 46,8 proc. – vyrų, 53,2 proc. – moterų. Zarasų mieste gyveno – 54 proc., o kaime – 46 proc. gyventojų. 2021 metais gimė 83 kūdikiai, ir tai yra 38 kūdikiais mažiau nei 2020 m. Gimstamumo rodiklis rajone buvo 5,6/1 000 gyventojų (Lietuvoje – 8,3/1 000 gyv.). Mirusių asmenų skaičius 2021 m. Zarasų rajone buvo 395, o tai sudarė 0,8 proc. Lietuvoje mirusių asmenų. Apibendrinant 2021 m. Zarasų rajono gimimų ir mirčių rodiklius, nustatyta, kad natūrali gyventojų kaita buvo neigiama (-312 asmenų).

Zarasų demografinė būklė, kaip ir visos Lietuvos, nėra palanki – mažėja gyventojų skaičius, sensta visuomenė, trumpesnė vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė. Gimstamumo tendencijos yra mažėjančios, natūralaus gyventojų prieaugio ir kūdikių mirtingumo rodikliai išlieka panašūs, tačiau yra žemesni nei Lietuvos vidurkis. Kiekvienais metais mažėja vaikų skaičius, kurie dalyvauja dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje, tuo pačiu didėja vaikų neturinčių visiškai sveikų dantų skaičius, todėl daroma prielaida, jog šiai sričiai būtina skirti daugiau dėmesio, ypač tai turi daryti tėvai. Taip pat išlieka dideli mirtingumo nuo kraujotakos, piktybinių navikų, išorinių mirties priežasčių rodikliai. Per 2021 m. žymiai sumažėjo licencijų skaičius verstis tiek mažmenine prekyba tabako tiek alkoholio gaminiais. Tai reiškia, jog mažesnis prieinamumas turės įtakos mažesniai sergamumui ligomis, kurioms atsirasti turi įtakos alkoholio ar tabako vartojimas. Tačiau mirtingumo

skaičius nuo alkoholio sąlygotų priežasčių yra padidėjęs, nors absoliutus atvejų skaičius yra 9, tačiau Lietuvos kontekste šis rodiklis išlieka aukštas. Visuomenės sveikatos stebėsenos duomenų sistemoje 2021 m. nustatyti teigiami rodiklių pokyčiai – Zarasų rajone asmenų, žuvusių ar sunkiai sužalotų dėl nelaimingų atsitikimų darbe nebuvo, kelių eismo įvykiuose traumų ir pėsčiųjų mirčių nėra. Paauglių gimdyvių sk. (1000 15–17 metų moterų) buvo lygus nuliui, taip pat nemažėjo vaikų (iki 1/2 metų) skiepavimo apimtys.

6. Atlikus Zarasų rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos duomenų analizę, stebimos šios opiausias rajono problemos:

- Zarasų r. gyventojų vidutinė gyvenimo trukmė 69,2 m., 0,5 karto trumpesnė nei šalies vidurkis;
- savižudybių skaičius – 33,4 karto/100 tūkst. gyv., Lietuvos vidurkį viršija 1,7 karto,
- šeimų, patiriančių socialinę riziką, skaičius – 6,8 /tūkst. gyv., Lietuvos vidurkį viršija 2,0 karto;
- ilgalaikio nedarbo lygis 1,6 karto didesnis už Lietuvos rodiklį;
- mirtingumas dėl išorinių priežasčių 1,47 karto didesnis už Lietuvos vidurkį;
- socialinės pašalpos gavėjų skaičius – 50,4 /tūkst. gyv., Lietuvos rodiklį viršija 2,14 karto;
- mirtingumas/standartizuotas mirtingumas dėl atsitiktinio paskendimo – 6,8 karto /100 tūkst. gyv., 1,36 karto didesnis už šalies vidurkį;
- kūdikių, išimtinai žindytų iki 6 mėn. amžiaus dalis – 20,9 proc., t. y. 0,35 karto mažiau nei Lietuvos rodiklis;
- išvengiamų hospitalizacijų skaičius 24,0 karto/tūkst. gyv., 1,6 karto daugiau nei Lietuvoje;
- mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų – 1437,9 karto /100 tūkst. gyv., Lietuvos rodiklį viršija 1,75 karto;
- mirtingumas nuo piktybinių navikų – 374,5 karto /100 tūkst. gyv., Lietuvos rodiklį viršija 1,35 karto;
- slaugytojų, tenkančių vienam gyventojui skaičius – 3,6, t. y. 2,1 karto daugiau nei Lietuvoje;
- šeimos gydytojų skaičius 10 000 gyv. – 6,7, t. y. 0,9 karto mažiau nei Lietuvos rodiklis;
- apsilankymų pas gydytoją skaičius vienam gyventojui – 6,9, t. y. 0,8 karto mažiau nei Lietuvoje.

7. Siekiant geresnės Zarasų rajono savivaldybės gyventojų sveikatos būklės, būtina vykdyti visuomenės švietimą per vietines visuomenės informavimo priemones, teikiant mokslu pagrįstą informaciją apie sveikos gyvensenos principus, įgūdžių ugdymą ir ligų profilaktiką, plėtoti sveikatinimo veiklų pasiūlą visoms amžiaus grupėms, skatinti gyventojus aktyviai dalyvauti organizuojamuose įvairiuose sveikatinimo veiklos renginiuose, įsitraukti į sveikatą palaikančios aplinkos kūrimą bendruomenėse. Kompleksiškai sprendžiant savivaldybės gyventojų sveikatos problemas, siekiant didesnio gyventojų informuotumo ir aktyvumo vykdant valstybės finansuojamas prevencines programas, būtinas glaudesnis visuomenės sveikatos priežiūros, asmens sveikatos priežiūros įstaigų, nevyriausybinų organizacijų ir kitų sektorių atstovų bendradarbiavimas.

8. Zarasų rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos programoje yra pateikiamos šios rekomendacijos:

8.1. Siekiant mažinti mirtingumą nuo alkoholio sąlygotų priežasčių:

8.1.1 šviesti visuomenę apie alkoholio žalą, organizuoti paskaitas tikslinėms grupėms kaimo bendruomenėse;

8.1.2. didinti priklausomybių konsultanto, psichologo paslaugų prieinamumą, teikti rekomendacijas nuo alkoholio priklausomiems asmenims ir jų artimiesiems, skirti didelį dėmesį prevencijai ugdymo įstaigoje besimokantiems mokiniais;

8.1.3. gyventojams aktyviai dalyvauti prevencinėse sveikatos gerinimo programose, teikti profesionalią pagalbą Zarasų rajono savivaldybėje asmenims, norintiems atsisakyti žalingų įpročių.

8.2. Siekiant mažinti mirtingumą dėl savižudybių:

8.2.1. teikti psichologinę, metodinę pagalbą Zarasų rajono gyventojams, įtraukti ir tuos, kurie išgyvena nusižudžiusiojo artimojo netektį;

8.2.2. šviesti ir informuoti visuomenę apie psichologinės pagalbos galimybes, prevencines priemones, kaip atpažinti savižudiškų minčių turintį asmenį ir kokią pagalbą jam pasiūlyti;

8.2.3. skaityti paskaitas kaimo bendruomenėse psichikos sveikatos srityje;

8.2.4. tobulinti specialistų kompetencijas atpažįstant savižudybės riziką.

8.3. Siekiant mažinti Zarasų rajono gyventojų mirtingumą nuo kraujotakos ir piktybinių navikų sistemos ligų:

8.3.1. ieškoti efektyvesnių būdų kaip organizuoti ir vykdyti širdies ir kraujagyslių ligų, krūties vėžio, gimdos kaklelio piktybinių navikų, storosios žarnos vėžio prevencines programas;

8.3.2. toliau skatinti gyventojus aktyviai dalyvauti Zarasų rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro, bendruomenių, bendrojo ugdymo, neformaliojo gydymo įstaigų, švietimo ir sporto įstaigų organizuojamose įvairiuose sveikatinimo veiklos renginiuose, tęsti fizinio aktyvumo populiarinimą bei mokymus, įtraukti kuo daugiau įvairaus amžiaus žmonių;

8.3.3. toliau didinti Valstybinių profilaktinių programų įgyvendinimo mastą ir profilaktiniam pasitikrinimui pakviesti kuo daugiau nustatyto amžiaus grupės gyventojų.

III SKYRIUS PROGRAMOS TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

9. Programos tikslas – remti visuomenės sveikatos priežiūros priemones, gerinančias gyventojų sveikatą ir gyvenimo kokybę, ugdančias atsakomybę už savo sveikatą, ilginančias vidutinę gyventojų trukmę, mažinančias sveikatą žalojančios elgsenos paplitimą tarp Zarasų rajono gyventojų ir gyventojų mirtingumo priežastis, užtikrinančias sveikatai palankią aplinką.

10. Programos uždaviniai:

10.1. stiprinti gyventojų sveikatą ir vykdyti sveikatą žalojančios elgsenos prevenciją;

10.2. vykdyti užkrečiamųjų ligų profilaktiką ir kontrolę;

10.3. ugdyti gyventojų atsakomybę už savo sveikatą, skatinti ligų prevenciją.

IV SKYRIUS PRIORITETINĖS SRITYS

11. Programos prioritetinės sritys yra šios:

11.1. gyventojų sveikatos išsaugojimas (sveikos gyvensenos propagavimas, psichikos sveikatos stiprinimas, savižudybių ir smurto prevencija, patyčių, priklausomybių prevencija);

11.2. sveikatai žalingų įpročių prevencija (rūkymo, psichotropinių medžiagų vartojimo, alkoholio prevencija);

11.3. hepatito, onkologinių ir širdies kraujagyslių ligų prevencija (fizinis aktyvumas, sveika mityba, sveikos gyvensenos propagavimas);

11.4. psichologinė, emocinė ir kita sveikatinimo pagalba šeimoms, susilaukusioms naujagimio (pogimdyvinė depresija), neišnešiojus naujagimį, susilaukus naujagimio su negalia;

11.5. burnos higiena ir sveikata;

11.6. nelaimingų atsitikimų ir traumų prevencija;

11.7. aplinkos apsaugos prevencija (geriamojo vandens, maudyklų vandens kokybės stebėseną).

V SKYRIUS PROGRAMOS FINANSAVIMO ŠALTINIAI

12. Programos finansavimo šaltiniai:

12.1. rajono Savivaldybės biudžeto asignavimai;

12.2. 20 procentų Zarasų rajono savivaldybės aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programos lėšos;

12.3. savanoriškos fizinių ir juridinių asmenų įmokos;

12.4. kitos teisėtai įgytos lėšos.

VI SKYRIUS PROGRAMOS PRIEMONĖS

13. Programos lėšos naudojamos šioms priemonėms:
- 13.1. onkologinių ir širdies kraujagyslių ligų prevencijos priemonėms;
 - 13.2. sveikatai žalingų įpročių prevencijos priemonėms;
 - 13.3. psichologinės, emocinės pagalbos priemonėms;
 - 13.4. sveikatos ugdymo ir ligų prevencijos priemonėms;
 - 13.5. gyventojų sveikatą stiprinančioms, išsaugančioms ir visuomenės sveikatos apsaugos priemonėms.

VII SKYRIUS PROGRAMOS ĮGYVENDINIMO IR LĖŠŲ NAUDOJIMO TVARKA

14. Programa įgyvendinama vadovaujantis Zarasų rajono savivaldybės visuomenės sveikatos projektą, finansuojamą Zarasų rajono savivaldybės visuomenės sveikatos rėmimo specialiosios programos lėšomis, atrankos, finansavimo ir kontrolės tvarkos aprašu, patvirtintu Zarasų rajono savivaldybės tarybos sprendimu.

15. Programos visuomenės sveikatos projektus atranka ir vertina Zarasų rajono savivaldybės bendruomenės sveikatos taryba.

16. Programos pajamos ir išlaidos kasmet planuojamos Zarasų rajono savivaldybės biudžete.

17. Programos lėšos, numatytos 12.1 punkte, nepanaudotos einamaisiais biudžetinais metais, gražinamos į rajono Savivaldybės biudžetą.

18. Programos lėšos, numatytos 12.2 punkte, nepanaudotos einamaisiais biudžetinais metais, naudojamos kitais metais numatytioms priemonėms finansuoti.

19. Programos lėšos naudojamos pagal numatytų priemonių paskirtį.

20. Zarasų rajono savivaldybės visuomenės sveikatos rėmimo specialiosios programos priemonių vykdymo ataskaitas Zarasų rajono savivaldybės administracija pateikia Zarasų rajono savivaldybės tarybai ir Sveikatos mokymo ir ligų prevencijos centrui Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2019 m. birželio 3 d. įsakymu Nr. V-656 „Dėl Savivaldybės visuomenės sveikatos rėmimo specialiosios programos priemonių vykdymo ataskaitos formos patvirtinimo“ nustatyta tvarka.

VIII SKYRIUS LAUKIAMŲ REZULTATAI

21. Programos įgyvendinimas padės stiprinti ir gerinti gyventojų sveikatą, leis sumažinti gyventojų sergamumą, kurį lemia neteisinga žmonių gyvensena, elgsena, neigiami aplinkos veiksniai, padidės gyventojų atsakomybė už savo sveikatą.

IX SKYRIUS GALIMOS GRĖSMĖS

22. Per metus numatomos priemonės ar priemonėms skiriamos lėšos gali mažėti dėl įvairių priežasčių – teisės aktų pakeitimų, naujai patvirtintų valstybinių sveikatos programų, įplaukų dydžio, ekonominės padėties ir kt.

X SKYRIUS ATSAKOMYBĖ

23. Už Programoje numatytų priemonių įgyvendinimo organizavimą ir lėšų apskaitą atsako Zarasų rajono savivaldybės administracija.
